

TÉLI IDÉNYRE Jersey tricót női derekak alsóingek, lábravalók és harisnyák pamut, gyapjú és selyemből, úgyisintén Jäger tanár rendszere szerint készült gyapjú-árak nők, férfiak és gyermekek számára, valamint színes gyapjú, selyem és atlasz szoknyák nagy választékban jutányos árakon kaphatók.

KOLLARITS JÓZSEF és fiainál
az „YPSILANTI”-hoz.
Budapest, váci-utca 5. sz. alatt.
Arjegyzéket kívánatra bérntve küldünk.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárnál kapható.

PROTESTÁNS ÚJ KÉPES NAPTÁR

1890. évre.

Szerkesztette: DÚZS SÁNDOR tanár.

XXXVI. évfolyam. — Ára fűzve 50 kr.

55 kr-nak előleges (postautalványon való) beküldése után a naptár bérmentve küldetik meg.

TARTALOM: Naptári rész, szerk. Tóth Mike S. J. tanár. — Kamatszámítás. — Bélyegekről. — Meditációk. — Beütty Zeigmonditól. — Kovács Albert. — Szóts Farkastól. (Arcképpel.) — Ekklesiást követett! Beszély. — Könyves Tóth Kálmántól. — Zeilinszky Mihály. (Arcképpel.) — Margit. — Elbeszélés. — Bi-hari Kálmántól. — Papságom emlékeiből. — Egy vén professzor-tól. — Szilárd János. — Keresztény Sámuel-től. (Arcképpel.) — Mózes éneke. — XC. szoltár. — Apostol Bertalan-tól. — A Bethlen-kollégium Nagyenveden. (Képpel.) — Protestáns egyház és iskolai tiszti névtár. — A Magyarországon tartatni szokott országos vásárok jegyzéke. — Hirdetések.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárnál kapható.

A magyar nép naptára

1890-ik évre.

Képes kalendárium, sokféle hasznos és mulattató olvasmányval ellátva.

Szerkesztő

ifj. TATÁR PÉTER.

XXXV. évfolyam. — Számos képpel.

Ára fűzve 25 krajczár.

30 kr-nak előleges (postautalványon) beküldése után bérmentve szállítatik.

A Magyarországon tartatni szokott orsz. vásárok jegyzékével.

Legjobb és Leghíresebb
Pipere Holgypor

**La
VELOUTINE**
Különleges Riaspor
RIMMUTAL VEGYVÉ
CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Az kétségtelen, hogy gyakran egészen egyszerű, könnyen beszerezhető háziszer meg-
lepedő gyors gyógyulást szerzett. „A Beteg-
barát” című kis írtában még bizonyítékokat is találunk arra nézve, hogy még hosszas, rométyetlennek nevezett esetekben is, gyógyul-
ás állott be. Minden betegnek el kellene olvasni azon könyvet; Richter kiadóintézete
Lipcsében ingyen megküldi.

Gyors és biztos segély gyomorbántalmak és követke-
ményeikre! Az egészség fenntartására, a nedvek, valamint a vér
tisztítására és tisztántartására és jó emésztés elősegítésére
a legjobb és hatékony szer, mindenhol ismervé már és kedvelve:

Dr. ROSA „ÉLETBALZSAMA”

Ez, a legjobb és legnagyobb erejű gyógyóvénnyel a legodonosabban
készítve, mindennemű emésztési bajok, gyomorgörccsök, étvágy-
talanság, savanyú felbőgös, vértelenség, aranyér stb. eset-
teiben teljes bizalommal állja meg helyét. Eme kitűnő hatásánál fogva
az most már a népek biztos és megpróbált háziszerévé vált. Nagy
áveg 1 ft, kisebb 50 kr. Elismert levelek ezével állnak megleltetésre.

Óvás! Csak a valódi elhárítása érdekében
figyelemztetlek mindenkit, hogy az
eredeti szabály szerinti, eredeti tőlem ki-
szellett dr. Rosa életbalzsam kék kartonba
van göngyölve, mely hosszaladán a felirást:
„Dr. Rosa életbalzsama a „Fekete sas” gyógy-
szerdől, B. Fragner, Prága 205-30. számú,
cseh, magyar és francia nyelven viseli, s a
melynek homlokoldali a törvényes letétben
álló mellékelt végjeggyel vannak ellátva.”

Val. Dr. Rosa életbalzsam csak készítőjénél

B. Fragner „zum schwarzen Adler” gyógyszer-
tárban Prága, 205-30. kapható. —
Budapestben kapható Török József és Budai Emilnél.

Az osztrák-magyar monarchia minden nagyobb gyógyszer-
tárában van ez életbalzsamnak rakatára. Úgyanott kapható:

Prágai egyetemes házikenőcs

a köszönő iratok ezrével elismert biztos gyógyszer min-
den gyuladás, seb és daganat ellen.

Biztos sikerrel alkalmazható a női mell gyuladása, tejrekedése és ke-
ményesedése, a gyermek elválasztásánál, genyedés, vérdagant, gony-
fakadás, pokolvarrás; körömdagantnál, a kéz- és lábujjakon támadó
ugynevezett körömméregnél, keményedések, duzzadások, mirigydaga-
natoknál; szalonadagant, holttegnél. — Minden gyuladást, dagana-
tot, keményedést, duzzadást, a legrovidebb idő alatt gyógyít meg; hol-
szonban már gyógykezelés következett be, a fekélyt a legrovidebb idő
alatt felhúzza és meggyógyítja. Szalenczekben 25 és 35 krajczár.

Óvás! Mivel a prágai egyetemes
házikenőcs igen gyak-
ran utánazsók, figyelemztetlek min-
denkit, hogy az, eredeti szabályában,
csak én egyedül készítem. Csak akkor
az valódi, ha a sárga ércszelencék,
melyekbe dőlve van, vörös használati
utastáskba (9 nyelvű nyomtatványban)
s kék kartonokba — melyek a fennebbi
végjeggyel viselik — vannak göngyölve.

Fül-balzsam. A legkiválóbb és számos kísérlet után is-
meretes legmegbízhatóbb szer a nehéz hallás
gyógyulására s a teljesen elvesztett hallás visszaszerzésére. 1 palack 1 ft

A legjobb arczporok

**Leichner
zsirpora**

Leichner hermelinpóra.

E jeles gyártmányok a legmagasabb körökben s a leg-
első művésznőktől előszeretettel használtatnak; az arcz-
nak fiatalosan szép virulót külsőt adnak. — Kaphatók
a gyárban: Berlin, Schützenstrasse 31, valamint
minden illatszertáznál. Valódiilag csak azt szelencék-
ben, melyeknek fenekére czég és védjegy van belevésve.

L. Leichner, Berlin

Parfümerie-Chemiker, k. k. Hoftheater-Lieferant.

Kwizda köszvényfolyadékja

évek óta kipróbált háziszer

csúsz, köszvény és idegbajok ellen.

Valódiilag csak az itt mellékelt védjeggyel. — Kapható Ausztria-Magyarország
minden gyógyszer-tárban.

Főletét Magyarország részére: Buda-
pesten Török József gyógyszer-tárban.

Egy áveggyel 1 ft o. é.

Naponkinti pósti szétküldés a fő-letét által:

KWIZDA FERENCZ JANOS,

osztrák cs. kir. és román kir. udv. szállító kerületi
gyógyszertára Korneuburgban, Bécs mellett.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárnál kapható.

HATÁRIDŐ-NAPTÁR

az 1890-dik évre.

mindennemű hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvo-
sok, gazdasztek, utazók és úszerek számára hasznos
jegyzetekkel és 386 üres lappal ellátva, írópapíron.

Ára kemény kötésben 1 ft 20 kr.

ÚJ FALI NAPTÁR

az 1890-dik évre.

Egy egész év.

Ára 20 kr.

49. SZÁM. 1889.

BUDAPEST, DECEMBER 8.

XXXVI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 ft
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: 1 ft 6 *
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG
egész évre 8 ft
félre — 4 *

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK
egész évre 6 ft
félre — 3 *

Külföldi előfizetőknek a postallag
meghatározott vidékij is csatlakoztat

A KESERGŐ ASSZONYOK KRISZTUS SIRJÁNÁL.

Feszty Árpád festménye.

A MÜCSARNOK mostani kiállításának magyar
festményei közül ritka egyértelműséggel
választott ki egyet közönség és sajtó, mint
a hazai festészet fejlődésének, mint egy már ko-
rábban szépen nyilatkozott tehetség emelkedésé-
nek örvendetes, tartalmas jelét, mely komoly
számot tesz képzőművészetünkben és jól eső ígé-
nyeket enged támadni festője pályája iránt.

Azért is örvendetes ez, mert a festészet leg-

magasabb fájából való, a történelmi, a drámai
festészetből. A ki ismeri festészetünk rövid mult-
ját, tudja azt is, hogy festőinkre annyi sok be-
hatás közepette eddig még mindig mily kevésbé
hatott a történelem, a nemzet multja, dicsősége,
hősies küzdelme, lelkesültsége, szenvedése és
emelkedése. Meglehetősen konvencionális, a
mit a történelmi festészetből birunk mai napig.
Alig lehet mondani, hogy ihlettség műve volna.
Festőinket hamar magával ragadta a divatos
áramlat, mely inkább az élet könnyebb oldalát,
realisztikus viszonyait, mintsem a lelkesítő és
ideális eszméket keresi s az előadás technikai

fogásait annyira felül emeli a stíl és tartalom
fölé. A fejlődő tehetségek lelkesülése nyújtott
többször kezdetet, de rendszeren abba maradt.
A műcsarnok kiállításán akadtak biztató tehetsé-
gek e téren is sokszor, fejlődésük azonban más
irányba fordult s tehetségük itt érvényesült.
Lotznál egy hosszú pálya teremtette meg a stíl
emberét, akkor, mikor elég tért nyújtottak neki.

Szintén festészetünk rövid multjában találja
magyarozatát, hogy nagyobb stílű festőink (a
drámai festészetéről szólnunk), kik hírnévhez ju-
tottak, nem itthon fejlődtek, nem itthon váltak
azzá, a mivé lettek. Zichy Mihályt, korunk e

A KESERGŐ ASSZONYOK KRISZTUS SIRJÁNÁL. — FESZTY ÁRPÁD FESTMÉNYE A MÜCSARNOK MOSTANI KIÁLLÍTÁSÁN.

A FRANKLIN-TÁRSULAT
kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárakban kapható.

A MAGYAR NŐK HÁZI NAPTÁRA

1890-dik évre.

Szerkesztő **BENICZKY IRMA.**

XXII. évfolyam. — Ára fűzve 60 kr.

65 kr-nak előleges (postautalványon való) beküldése után a naptárt bérmentve küldjük.

Tartalom: Naptári rész, szerk. Tóth Mike S. J. tanár. — Kamatszámítás.
— Bélyegekről. — Háztartási naplójegyzetek. — Boldog új esztendő! Béször-
ményi Gézától. — József főherceg öröme. (Képpel.) — Az arcznak helyes és
szép kifejezése. Szépítészeti tanulmány. K. Beniczky Irmától. — Játzó gyer-
mekek. (Képpel.) — A nők apró kötelmei. K. Beniczky Irmától. — Kínai
menyasszony és völgyény. (Képpel.) — Egy angol nő-tudor. (Képpel.) — Hasz-
nos tudnivalók. — Konyhaszat. — A kórház kertjében. (Képpel.) — Tavasz
szellő. Elbeszélés. Hoffmann Jánostól. — Délszláv nők. (Képpel.) — Halha-
tatlanság. Villinger H. től. — Temető Barcelonában. (Képpel.) — Farsangi
láz Csevegés Noel A. től. — A legifjabb uralkodó. (Képpel.) — A nagyma-
mát fészli. (Képpel.) — Az ibolya. Virágrege. Vay Adelmá bárónőtől. —
Napernyők. (Képpel.) — Egyveleg. A Magyarországon tartatni szokott
ország. vásárok jegyzéke. — Hirdetések.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárnál kapható:

Borászati naptár

1890-ik évre.

Szerkesztő **Dr. NYÁRY FERENCZ,**

XVII. évfolyam.

Ára fűzve 80 kr.

85 kr-nak előleges (postautalványon való) beküldése után a naptár bérmentve küldetik meg.

TARTALOM:

Naptári rész. Szerkesztette Tóth Mike S. J. tanár. — Kamatszámítás. —
Bélyegekről. — Európai pénznemek. — A budapesti borvegyészeti állomás
programja. — A magyar bortermelők országos szövetségének szabály-
zata. — Használt távirati sodronyok elárutása szőlőművelők számára. —
Az új phylloxera-törvény. — Az orsz. központi mintapince szervezeti szabályai.
— Bálint bácsi tanácsai. — Bálint bácsi jóvendőlései. — I. Természettudományi
rész. A léghajózás, légnyomatu vasutak, légnyomatu posták (3 ábrával). —
A léggömbök alkalmazása (8 ábrával). — Légnyomatu vasutak és légnyomatu
posták (6 ábrával). Légnyomatu posták (2 ábrával). — II. Szőlészeti és borászati
rész. Minő jelentősége van a harmat-gyökereknek a termelésre. — Miként kell
elejét állni a bor megfertőzésének és a megfertőzött bort miként kell gyógyí-
tani? — Mennyire lehet a bort gypszelni és mennyire kéneszni? — Milyen talajt
kivánnak az amerikai szőlőfajok? — Tanácsos-e a borokat általában hideg derült
napokon huzni le? — Mikor kell fiatal tőkék mellé magas karókat verni? — Mi-
csoda jelentősége van a szesznek a borban? — Mekkora jóvedelemre van kilátás
a mai szőlőiskoláknál? — Hogyan lehet a már feloldott vizahólyagot eltartani s
a romlástól megóvni? — Európai fajokat amerikai sima vagy gyökere vasszőrre
előnyösebb-e nemesíteni? — III. Kertészeti rész. Minő alanyokat kell cserépben
nevelendő parányi gyümölcsfákhoz venni? (1 ábrával). — Hogyan lehet kevés
fáradtsággal szép és sok számoczárt termelni? — (1 ábrával). Miként lehet nálunk
fügefát jó sikerrel tenyészteni? — A Magyarországon tartatni szokott országos
vásárok jegyzéke. — Hirdetések.

tottam-e már La-Fontainenek francia meséit magyarrá.

Ismét kinyílik az ajtó, a szomszéd kis Mariskája jött be. De most már nagy Mariska lett belőle. Terringettét, de szépen kinőtte magát. Ő azonnal rám ösmert és szemlesütve közeledett felém. Én mindkét kezét megragadva, magamhoz vontam, azt sugtam a fülébe, a mit Korzika szigetén álmotam felőle. Mire csintalanul azt válaszolta: »Maga még mindig olyan — olyan hamis, mint azelőtt.« »És állhatatlan« tévé hozzá a zöldkötényes óráis szomszéd. Apám nevetve az újjával fenyegetett meg. A kis nagy Mariska pedig kiszaladt. Az órásnak igaza volt, a mit mondott, azt magáról is tudhatta, hisz ő is volt fiatal. . .

A fentebbi közlemény szerzője hozzánk intézett levelében még a következőket írja:

be őket földmunkára. Rassák, Vinár (ez trencsényi volt), Szondy és Miskolczyról valamint Fehérről hallgatott a krónika. Lehet, hogy éltek, megeshetett azonban az is, hogy egy igaz hívő beduin fejek utáni vágyból szappan nélkül borotválta őket át Mohamed paradicsomába, s ez által Allah előtt tetsző cselekedetet gondolt véghez vinni. Meglehet, hogy a naplójegyzeteket olvasva, találkozik valaki, ki a fentemlített hontalan magyarokat ösméri, s érdekli sorsuk iránt. — Budafok, 1889. december 1.

Volecz Sándor.

SZÁZ ÉV ELŐTT.

— Emlékezések a francia forradalomra. —

XXIII. Danton és társai.

A forradalmi kormány megteremtése megszállította egyszersmind a közjóléti bizottmány uralmát is, de ugyanakkor két egészen ellenkező áramlat képződött e klikk körül, egyfelől azok-

mint a melyek az Ész istennője kultuszához az első ötletet adták.

E kettős áramlat széthúzó hatása közepette a forradalmi kormány csak az által biztosíthatta konszolidálását, ha egyszerre sújt le mindkettőre, mint egyaránt veszélyeztetőjére a köztársasági rendnek, s ebben a politikájában engedelmess, alkalmazkodó közege volt a forradalmi törvényszék.

Danton és társai valóban nem titkolták már elégtelenségüket a felett, hogy a forradalom oly utra téved, a hová követni nem engedte lelkiismeretük. A girondisták halála fenyegető árnyként emelkedett jóslatuk előtt, s elég ok volt arra, hogy Danton kételkedni kezdjen a forradalom sikerében. Csodálkozását fejezte ki, hogy az európai hatalmak fáradságot vesznek annak leküzdésére. »Nem látják, — mondá egy alkalommal, — hogy a forradalom hasonló egy nagy pörhöz, mely olykor azt sem gazdagítja meg, a ki megnyeri, azt pedig, a ki elveszi, biztosan tönkre teszi.« A vallás nevében üzött »maska-

zatali magyarázására, multja ünnepélyes vallástételére.

A mi Desmoulins Kamilt illeti, ő azzal jelezte félreérthetetlenül a mérsékelt elvekhez való visszatérését, hogy megindította »Vieux Cordelier« lapját s abban egész rendszeres hadjáratot kezdett a tulzók ellen. Az a hatalmas lendületű cikkek, melyet a politikai erkölcsök elfajulásának oly találó rajzául a legmaróbb ironiába mártott tollal irt meg, Tacitust parafrázisra, bár mesterét a vérpadra juttatta, legszebb dokumentuma marad örök időkre a toll hatalmának.

»Nemsokára — ugymond, — honarúlsai vagy forradalomellenes bűn lesz Nursia városában szobrot emelni a Modena ostromában elhunlt lakosoknak, holott maga Augustus alatt harezoltak volt, de mivel Augustus Brutus ellen harezolt és Nursia Perusa sorsára jutott.

idézhetett elő, *Studia civium in se verteret, et si multi idem audeant, bellum esse.* Gyanus.

»Vagy pedig kerülte a népszerűséget s kályhájá mögé húzódott az ember? Az ily visszavonult élet feltűnést kelt, tekintélyt kölcsönöz. *Quanto metu occultior, tanto plus famae adeptus.* Gyanus.

»Szegény voltál? Hogy is ne! győzhetetlen császár, ezt az embert szemmel kell tartani, Senki sem oly vállalkozó hajlamu, mint a kinek semmije nincs. *Syllam inopem, unde praecipiam audaciam.* Gyanus.

»Gazdag voltál? közel a veszély, nehogy a népet megvesztessé gazdagságod. *Auri rim, atque opes Plauti principii infensas.* Gyanus.

»Komor, melankholikus kedélyű voltál, vagy hanyag külsejű? bizonyosan az bántott, hogy a közügyek jól mennek. *Hominem bonis publicis moestum.* Gyanus.

»Ha ellenben egy polgár jó napot csapott magának: csak azért mulatott, mert a császárt az a gutatés érte, a mely szerencsére nem vont maga után

gokba, s a történetírók emlékeztül hagyták a századoknak. E konzultás alatt, mondja krónikásunk, volt egy pontifex, Piso, ki ágyában halt meg, a mi csodával határos.

Es így tovább, a játszi elmésség és keserű gúny minden billentyűjén, de nagyon is világosan elárulva, hogy a hanyatló Róma korrajza alatt a jelen élete lüktet. A merész manifestum sikere magát Kamilt is megdöbbentette. *Nicolas* nem is késett a jakobinus klubban elárulni, hogy *Kamil* közel surolja a guillotinét. De *Desmoulins Kamil* még védekezése közben is sulyosította helyzetét; két szóban elárulta azt a gondolatot, mely cikkekének alapeszméje volt: »Könyörületességi bizottmányt« kért. *Robespierre* elég kegyetlen volt nem venni komolyan az ideges Kamil »boutade«-jeit, s azt mondta, hogy elnézést kell gyakorolni vele, mint egy naiv gyermekkel szemben, s elég, ha az inkriminált számot ünnepélyesen elégetik. De *Desmoulins* hevesen felelt vissza: »Elégetni nem

II. RÁKÓCZI FERENCZ.

Kupeckynek gr. Keglevics István birtokában levő olajfestménye után rajz. Csarna Károly.

IZMID (NIKOMÉDIA,) THÖKÖLY SZÜZETÉSÉNEK HELYE.

A »Magyar történeti életrajzok« legújabb füzetéből.

Bergren felvétele s Csarna Károly rajza után.

SAVOYAI JENŐ.

(Egykorú metszet Búbos Zsigmond püspök gyűjteményéből.)

Tisztelt szerkesztő úr! Naplójegyzeteim pótlásául van szerencsém tudomására adni, hogy azok közül, kik az 1859. évben az olasz-magyar legiónál szolgáltunk, csak öten jutottunk a francia legiónál éltünk-be, nevezetesen: én, Szabó, Varga, Miskolczy és Kása. Szabónak Vácra irt leveléből tudtam meg, hogy asztii jegyesét nőül vette és hogy Kása, asztii dárásunk, Setifben (Algériában) egy kórházban halt meg. A naplójegyzeteimben említett többi magyarok sorsáról a következőket tudatta: Galambos a legióból kilépett és Setifben sergenty civil állomást nyert, a mi meglegezik a mi városi hadnagy állásunkkal. Sorsával kibékült és meg-nőült. Romhányi, Kovács, Varga és Csányi szintén kilétek. Romhányi Tuniszba jutott és szerinte fényes állást kapott: csibukdosi lett Mohamed-es-Sadok tuniszi bej ő fenségénél. Hivatala a csibuk-szarak tisztításából, a fekete kávé készítéséből és az udvari szőnyegek és pokróczok kiporolásából állott. Ezért kapott teljes ellátást és 180 piaster évi bért. (Egy piaster = husz krajczár.) Kovács, Varga, Csányi Algériában maradtak, egy kolonista fogadta

kal, a kik mindig a forradalom élén állottak, s mind messzebbre akarták azt tolni a felforgatás útján, másfelől azokkal, kik már megunták az anarkbia szélsőségeit s nyíltan szakítottak a tulzó elemekkel. Ezek közé tartozott első sorban Danton, kinek, szenvedélyes volt egy ideig a mézeshetek idylli örömeiben keresett magának alibit a rémuralom iszonyai ellen, s vele Desmoulins, Philippeaux, Héroult de Séchelles. Amazoknak vezére Hébert volt, a Varietés-színház egykori ellenőre, kit onnan azért csaptak el, mert egy barátja fehérmujét ellopta, s kinek »Père Duchesne« című lapjával kifejtett igazságait ismerjük már; azután Ronsin tábornok, a Vendée ellen küldött hadvezér, valamikor szintén a szinpadért rajongó titkos drámaköltő, az ifjú Vincent, kit Michelet »kis tigris«-nek nevez demagóg szájasságáért; Chaumette, ama híres indítványnak szerzője, hogy a forradalmi hadsereg nyomában nyaktöltő hordozzanak; végre Momoro, a spanyol eredetű exaltált nyomdász, Hébert, és mindenekelőtt Clootz Anacharis, a hőbortos álmódzó, világpolgár és materialista, kinek vallásos eszméit már vázoltuk,

rád«-k undort keltettek benne, s ép oly érzékenyen érinthették azok a gyanúsítások, melyek mind kevesebb tartózkodással lőnek hangoztatva ellene, állítván, hogy meg hagyta magát vesztegetetni. Legengesztelhetlenebb ellensége a híres David volt, ki gyűlöletében annyira hagyta magát ragadtatni, hogy Lesueur tanítványát rábírvá, hogy fesse meg XVI. Lajos kivégzését, ő maga volt az (esetét minden műértő határozottan felismerte), a ki a vászonra segített festeni az orléansi herceg alakját, háta mögött Dantonnal, a mint kezét ennek vállára téve, titokban a herceg kezéből erszényt fogad el.

Az ő féktelen kitérőkre könnyen hajlandó, de benyomásoknak is gyorsan engedő szíve nem egyszer megessett az áldozatok nemes elszántságán, s nem habozott nyíltan kimondani hogy: »mikor az emberek mosolyogva mennek a vérpadra, akkor ideje szétörni a halál kaszáját.« S vajjon nem győzte egy aggasztó sejtelen is? Tény, hogy az utóbbi időkben gyakran hangzott fel gögös ajkán az igazolás, a mentés önkénytelen szava, s mintegy ösztönzerű szükségét érezte, hogy vissza-visszatérjen politikai hitága-

»Forradalomellenes bűn Libon Drusustól, a miért a jövődömondóktól azt kérdezte, hogy nem lesz-e valamikor nagyon gazdag? Forradalomellenes bűn Cremutius Cordus újságírótól, a miért Brutus és Cassius utolsó rómaiaknak nevezte. Forradalomellenes bűn Cassius egyik származékától, hogy őse arcképét tartotta magánál. Forradalomellenes bűn Petreinstől, hogy Claudiusról álmódott. Forradalomellenes bűn Appius Silviustól, hogy Claudius neje róla álmódott. Forradalomellenes bűn panaszkodni az időjárásra, mert ez annyi, mint a kormányynyal perbe szállni.

Örömet kellett mutatni az embernek barátja, szülője halálán, ha nem akart maga is elveszni. Sokan Nero alatt, kiknek hozzátartozóikat legyilkolták, hálát mentek adni az istenekhez; kiválgítottak. Legalább elégedett, nyugodt, derült arcot kellett mutatni. Félték, nehogy a félelem maga bü-nössé tegyen.

Mindenben a gyanu árnyékát látta a zsarnok. Népszerű volt-e valamely polgár? akkor a fejedelm vetélytársa volt, a ki esetleg polgárháborút

komolyabb bajt. Értésére kell adni, hogy ő felsége még teljes erejében érzte magát. *Reddendam pro intempestiva licentia maestam et funebrem noctem qua sentiat vivere Vitellium et imperare.* Gyanus.

»Erényes volt és szigorú? Helyes. Uj Brutus, a ki halaványságával és jakobinus parókájával akár tűntetni a szeretetreméltó és jól fészült udvar ellen. *Gliscere aemulos Brutorum vultus rigidi et tristic, quo tibi larciviam exprobrant.* Gyanus.

»Egyikét nevéért vagy őse nevéért sujtották: a másikat Albai szép házáért; Valerius Asiaticust azért, mert kertjei megtetszettek a császárnénak; Statiliust azért, mert arca nem tetszett meg neki. Sem a praetura, sem ártatlansága nem ovhatták meg Quintus Gelliust a bakó véres kezeitől, s az az Augustus, a kinek szelidségét annyira dicsérték, saját kezeivel tépte ki szemét. Az embert elárulták és ledöfték saját rabszolgái, ellenségei s ha valakinek nem volt ellensége, találta gyilkosul egy vendéget, barátot, vagy fiut. Egy szóval az uralom alatt egy nevezetes ember természetes halála oly ritka dolog volt, hogy mint eseményt tették bele az újsá-

annyi, mint válaszolni — s ezzel Robespierre jóakarátát is eljátszotta.

Ugyanakkor Philippeaux kemény hangon ítélte el a mérvadó körök nem egy intézkedését. 1793 júliusában a Vendéebe küldetve, négy emlékiratban jellemezte kíméletlenül a saumur-i főhadiszálláson uralgó rendtelenségeket, tékozlást, tudatlanságot és gyávasságot. »Van Toursban, — ugymond, — egy hadsereg, mindenféle fokozatu tisztokból, a kik mindennap a kávéházba járnak, s este a pompás sétányokon ügetnek végig, de egy sem veszi magának a fáradságot, hogy a táborba szálljon.« Mikor Philippeauxnak Ronsin és Rossignol ellen emelt 26 vádpontja megjelent, Desmoulins, félretéve minden írói féltékenységet, örömsugárzó arccal kérdezte mindenkitől: »Olvastad-e Philippeaux-t?«

Olvasták; nem is felelték el.

Hanem a mérsékelték még várhattak; előbb a tulzókon volt a sor. Philippeaux egy röpiratban közzétett levelében borzasztó csapást mért Hébert-re, a kémre, »a ki az egyetlen szeptember hónapban 60,000 livre-et húzott ki a nem-

Ilonát, a ki ettől fogva híven megosztá vele a hontalanul bujdosás keserű kenyerét. Passaroviczon, a hol a bujdosók az 1691-iki telet töltötték, fogadták május 14-én, nagy »pompával és nagy örömmel« a fejedelemöt.

Ezután még keservebb esztendőket követték a szegény bujdosókra. A török immár nem nagy hasznokat vehetvén, nem sokat tördött velök. A midőn tavasztól őszig a csatározások folytak, még csak megvoltak úgy a hogy, kapdosván a németet, szerezvén zsákmányt is bőven; de a téli szállásoknál a török kénye-kedve szerint s többnyire szűkebbül bánt velök. »Török adóságban vagyok, mindenemet elköltöttem, még a feleségem egyet-mását is zálogba vetettem« panaszozták Thokoly 1694 nyarán a basáknak.

A karlócai béke megkötése 1698-ban még inkább télségre kárhoztatta a most már igazán hontalan kurucokat, a kiknek Nikápoly környékén adott a török kormány szállást. Thokolyt egyelőre Konstantinápolyba, majd 1701-ben Kis-Azsiában Nikomédiába internálták. A »hasznos mulatság«, mint Thokoly a vadászatot nevezte, nyújthatott volna itt neki legtöbb szórakozást, mert főképp a szalonkának és fécizésnek nagy bővében voltak; — ha egészsége lett volna hozzá. De csak sétatkozás közben vadászhatott, járt vagy lóra ülni nem bírt, székekből emelték a hintóba.

1702-ben a porta pénz küldött neki, hogy Nikomédia táján nyaralót vegyen magának. Vett is egyet, két órányira a várostól, a virágok mezején. Lakása körül virágos mező terült el, a közeli havasoktól pisztrángdús patakok csörgedeztek s hívós források fakadtak, bőven termelt gyümölcs s minden »életre való alkalmas-ság«.

Itt a virágok mezején hunyt el Zrínyi Ilona 1703 február 18-án 60 éves korában. Thokoly Nikomédiáig kísérte hű társa komorsóját s titkárája, Komáromyra bízta Konstantinápolyba kísérését, hogy ott a galatai jezsuiták kisebb templomában örök nyugalomra helyezze.

A remény utolsó vigaszt az Rákóczy-fölkelelésből meríté az őszülő »kurucz király«. »Istenért könyörítem — írja 1704-ben Rákóczynak — kereszténységére s fűti szeretetére, ebből a tűzből engem eripálni igyekezzék.« A mit leginkább óhajtott és remélt, az erdélyi fejedelem-ség volt. Pénzt kapott, jószágait visszaszerezte, de főkivánsága nem teljesülhetett.

Jót remélve s rosszat nyerve haladt az élet napról napra. 1705 szeptember 3-ikán jónak láttá megírni végrendeletét, melynek végrehajtásával Rákóczyt bízta meg. Neki hagyta legnagyobb birtokait, utódjává fogadta Rákóczy egyik fiát, reá szállítván nevét is, »hogy méltóságos Thokolyi familia ki ne haljon.« — Kéri, hogy vitése testét haza s »egy lutheranus kerített kulcsos város templomába temettesse.«

Még ez utolsó óhajta sem teljesülhetett. Midőn 1705 szept. 13-án a »halálra vált embert« illető szép imádság elmondása után csendesen elszenderült, a szultán nem engedte holtteste haza szállítatását. Hű titkára ott temettette el Nikomédiában az örmenyek temetőjében, »kiben szegény gyakran járt magát mulatni, egy nagy sűrű fa alatt, egy hideg forrás mellett.« — Újabban az angolok kerítették be vasárcsál

az idegenek által is kegyelettel őrzött sirhantot kat, melyek alatt a sokat szenvedett szabadsághős hantjai nyugszanak. Sz.

HIRES AGGOK.

Két világhírű angol férfi, a politikus Gladstone és a költő Tennyson, töltötték be a jelen évben 80-ik életévüket. Ezt az alkalmat megragadván egy angol tárcsairó, több hires embert sorol fel a világtörténelemből, kik még életök 80-ik évének betöltése után is eredményesen működnek.

A legrégibb jellemző példa Sophoklész. A hires költő aggróiban halálán fia gondnokság alá akarta helyeztetni, mivel vagyonát nem úgy osztotta meg, a mint a fia óhajtotta. A költő akkor megírta Oedipusát s ezzel fényes bizonyítást tett épelméjűségéről. Kilenczven évet töltött szerencsésen. Crebillon, a francia költő,

névvel tölthetők meg. Elég legyen azonban a még ma is szereplő 80-asaink hosszú sorából Karacs Teréz, Brassai Samuelt, b. Vay Miklóst és mindenekfelett Kossuth Lajost felemlitenünk, bizonyosságul annak, hogy a bibliai szó általános érvényessége mellett mindenkor és nem is nagyon ritkán akadnak egyesek, kik aggróikban is képesek még hasznos, sőt bálmulatra méltó tevékenységet fejteni ki.

EGYVELEG.

* Légytenyésztés. Ha valaki pl. kedvező leveli békája számára télen át is akar legyeket tartani, a következőképp járhat el: Fogjon össze 6—8 nőstény legyet, melyeket testük fehéres színezéséről lehet felismerni s tegye be közönséges kitisztított orvosságot ügybe, melyet átlukasztott papírral kőssön be. A legyek addig maradjanak az üvegben, míg tojásaikat lerakják. Erre ezt hűvös helyre tesszük, míg szükség lesz az élő legyekre. Ekkor mintegy két ujnyi vastag laza földet teszünk egy edénybe, megmedvesítjük, a légytojásokkal megmarkott üveget szétörjük s a földre téven az edényt átlukasztott papírral kötjük be s meleg szobába helyezzük. A légy csakhamar kikel, bemászik a földbe, de már ekkor megfoghatjuk, ha az edénybe mézzel bekent fadarabot dugunk. Ily módon a leveli béka számára egész télen át nyerünk eledelet.

* A rovarrevő növények nedvét újabbban sikerrel használják fel az emésztést előmozdító ugynevezett »pepton«-ok készítésére, melyek a betegek számára igen jó szerekek bizonyultak. Különösen a tropikus éghajlat alatt buján tenyésző Carica Papaya nedvéből készült papaya-pepton oly erős, hogy egy gramm 3 kiló húst képes feloldani. Darwin érdekes felfedezése a rovarrevő növényekről tehát már gyakorlati haszonnal is bír.

* Jó jel. 1173-ban meghalt az utolsó magyar király. A rendek küldöttséget küldtek nővérehez, kinek ikergyermekei voltak, hogy egyiket adja át királynak. Az anya reájok bízta a választást s bevette az alvó gyermekekhez. A rendek azt választották, ki nyílt kézzel aludt, úgy okoskodván, hogy ez nemes, adakozó jellemű lesz. Nem is csalókoztak benne, a gyermek későbbi neve a jó Gaston lett.

* Olaszországot csatornával akarják átvágni, mely Róma közelében Montalto di Castronál kezdődve, éjszakkelti irányban Fanóig menve, a tyrrheni és adriai tengereket kötheti össze. A csatorna 80 méter széles, 12 méter mély s 200 kilométer hosszú lenne. Bocca Viktoria építész a költségeket 600 millió frankra teszi. Az egész hat év alatt készülné el s hadi hajók szállítására is alkalmas volna.

* A hírlapszerkesztés nagyon veszedelmes foglalkozás Kínában. A pekingi hivatalos lapnak, mely épen ezer esztendeje áll fenn, 1900 munkatársát fejezték le irodalmi vétségeikért.

* Új koronát készítettek a német császár számára, ugyanolyant, mint a minőt I. Vilmos viselt, de sokkal művészebbet. A koronában szépen készített arany szalagon 109 gyémánt van 8 hármias levelet alkotva, melyeket aranyozott s ékszerekkel ellátott gyűrűk vesznek körül. Legfelül óriási zafíron gyémántkereszt nyugszik. A császárné koronája 11 értékes gyöngyöt és 1500 gyémántot tartalmaz.

* A kigyóvadászat divatos sport lett az Indiában élő angolok között, még a nők is szenvedéllyel foglalkoznak vele. Különben a kigyó oly gyakori ebben az országban, hogy nemritkán egyes parasztok öt viperát is agyonütnek egyetlen nap alatt.

* I. Vilmos császár emlékére Németország különböző helyein egyszerre 30 szobrot akarnak felállítani, Berlinben ezenkívül egy nagy emléket, mely a német főváros egyik nevezetessége lesz.

A GYÜRÜ.

Történelmi és műtörténelmi szempontból.

III.

Hogy Magyarországon az előbbi századokban a fényezés a főurak körében mily rendkívüli nagy volt, bő alkalmunk van tanulmányozni:

Erdődy Erzsébet 1670 február 13-án némely ingóságait, melyek között egy 1800 szemből álló gyöngyfűző is volt, 14,290 forint zálogba veti Bécsbe. A tárgyak közt két kis gyűrű is említetik, melyekre a hitelező 1500 forint adott.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem fényes udvart tartott s bevásárlásait Velenczében, Prágában, Bécsben, Konstantinápolyban, Nándor-Fehérvárt, Danzigban, Krakkóban, Budán, Kassán, Kolozsvárt, Brassóban és Szébenben eszközölte.

Az ezen vásárlásokról vezettek becses számadási könyvekben, melyek az 1615-ik évtől 1627-ig terjednek, olvassuk, hogy egy szép gyémántos gyűrűt 3500 tallért, egy nagy gyémántos gyűrűt 2200 forintért, egy másikat 1050 forint, egy harmadikat 600 forint, egy táblás gyémánt gyűrűt 900 forint, három dupla gyémánt gyűrűt 114 tallért, egy

gyűrűt, két gyűrűt 7 rubintost, 16 rubintost és 2 gyémántost, 4 hármias kék, 4 egyforma rubintost, egy rostás (áttört) 38 drb gyémántost, 21 drb rubintost, egy gránát, két kockás, egy fekete zománcos, három karikás egy gyémántot, egy I. H. S. betűs, egy sokféle betűs gyémántost, négy kék zománcu, gyémántos, hal rubintost stb. stb. gyűrűt.

Mint fentebb is említett, az ékszerekkel való fényezés rendkívüli lendületet adott az ötvös művészetnek s különösen a zománcozásnak is. De ez volt a dolog természetes fejleménye már az őskorban is. Theodoros, ki Polykrates gyűrűjét készítette, kora legkitűnőbb művészei közé soroltattak. Az aranyművesek patronusa Szt. Duszán, canterburyi érsek, eredetileg maga is ötvös volt. E mesterséget mint főpárt is folytatta. Egy normandiai legenda szerint épen kedvenc mesterségével foglalkozva egy gyűrűt forrasztott össze, midőn megjelent előtte az ördög s kísértései kezdte. Duszán eleresztette a gyűrűt és a tüzes fogóval a sátán orrát ragadta meg, s azt addig el nem ereszté, míg meg nem ígérté, hogy az aranyműveseket többé kísérteni nem fogja. Ígértét azonban úgy látszik nem igen tartotta meg, mert szélbe hallatszott a panasza a későbbi ötvösök ellen, hogy noha a czéhszabályok szigorúan tiltják, a feldolgozás végett reájok bízott nemes fémekből

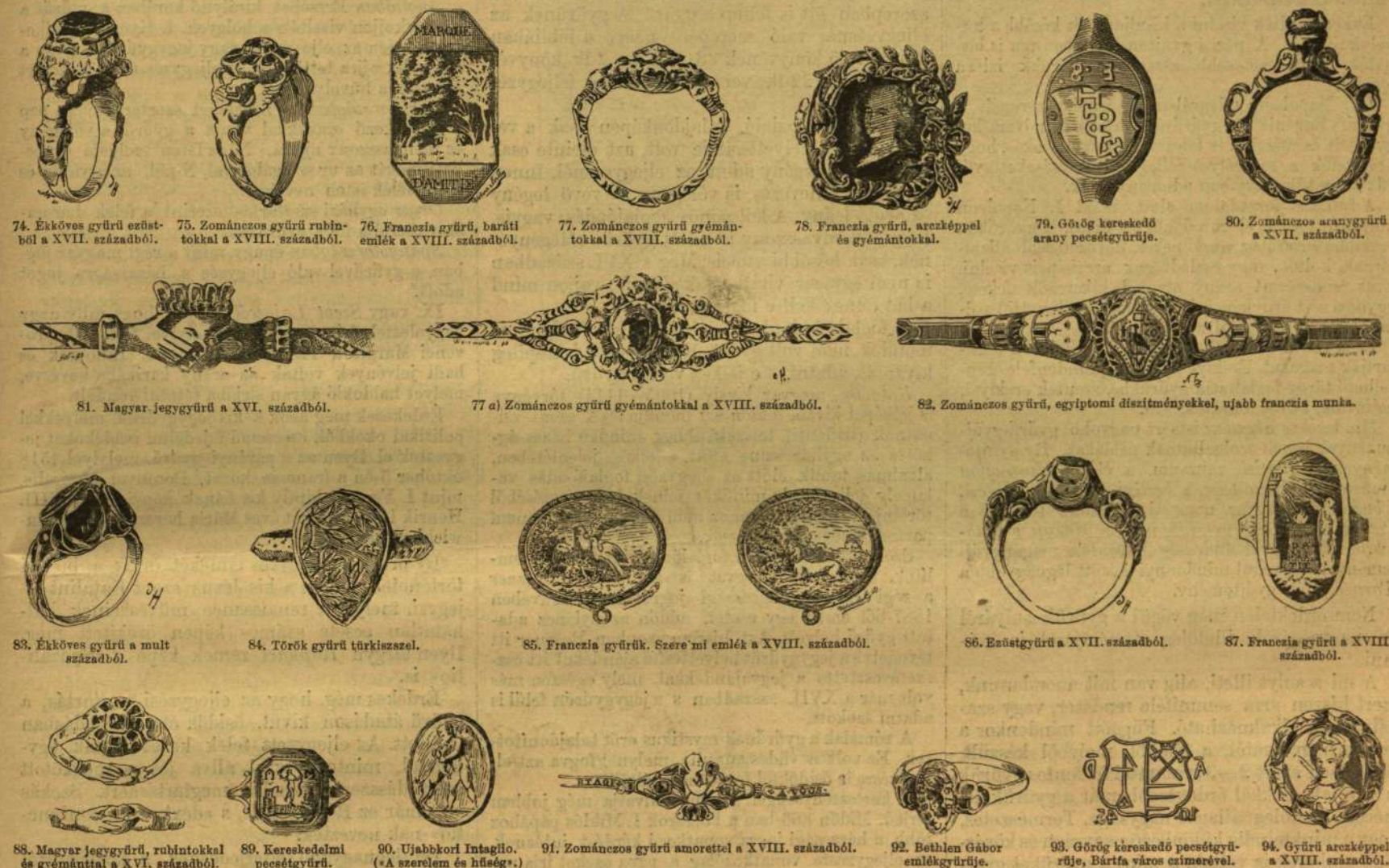
tott gyűrű, mely a folyó évi bécsi ötvösműkiállításán volt látható.

A mint a zománcozás technikája mindinkább kifejlik, a különböző zománcfajok a gyűrűk díszítésében is alkalmazást találtak. Így egyaránt előfordul ezental gyűrűkön a festett, a véssett aljú (Emaile-champ-levée), valamint az áttetsző zománc is. (Emaile translucide). Erdélyben a brassói, szepesi és kolozsvári ötvösök körében új zománc-technika tűnik fel, ez az erdélyi zománc, míg Magyarországon a sodrony-zománc (Emaile filigrane) lép föl. Mindezek a XVI-ik század közepétől kezdve gyűrűkön is sűrűn alkalmaztatnak.

A gyűrűk készítése általában s különösen a drágaköveknek és gemmáknak ezekbe való befoglalása nagy mű-ügyességet kívánván, szintén igen érdekes fejlődésen megy át. A foglalás legrégibb formája a zárt foglalás, olyképen, hogy a gyűrű fémjébe a kövek megfelelő mélyedést vájtak, ebbe a követ bele szorították s köröskörül a fémrészeket reá nitelték vagy forrasztották, esetleg körülöntötték. A szabad foglalás, midőn a követ a gyűrűre, valamely virágdisz, vagy állati alak fogja reá, már későbbi s a középkoron át tartja fenn magát, kifejlődésének tetőpontját pedig a renaissance korában éri el a sas és madárkörmökkel, majd az epervirág módra foglalt

A PISKII HONVÉDEMLÉK.
Fénykép után rajzolta Dörre Tivadar.

GYÜRÜK TARNÓCZY GUSZTÁVÉ GYŰJTEMÉNYÉBEN.

tábla gyémántos 100 tallért vettek. 1626 március 9-én pedig ugyancsak a fejedelem részére Kassán egyetlen, véges gyémántal díszített gyűrűt 6000 forint vásároltak, mikor a pénznek olyan értéke volt, hogy mint ugyancsak s számadékönyvből kitűnik, a fejedelem két kiküldött embere két lóval hat hétig Krakkóban tartózkodván, összesen 66 forint kelt.

A zománcozás mellett az ékkövekkel való kirakásban fejtettek ki e korban nagy pazarlást. Így Brandenburgi Katalin fejedelem-asszony ékszereinek jegyzékében olvassuk, hogy van nyolcz gyűrűje, mindenik egy nagy gyémánttal, egy gyűrű, melyben 37, egy 14, egy 27, egy 20, majd egy 7 nagy gyémánttal, továbbá egy csillag alakú, 7 gyémánttal, egy nagy gyűrű 5 gyémánttal, 3 gyűrű 5—5 gyémánttal, két gyűrű 7—7 rubinttal és egy opálakkal stb.

A fentebb említett vásárlások számadásai általánosan azt látnak, hogy Bethlen Gábor fejedelem, bizonyosan a kor divatjához képest, a gyűrűk egész önzönével árasztja el udvarát:

A már említetteteken kívül a vásárolt ékszerek között látnak följegyezve: 5 egyforma rubintos gyűrűt, 2 három rubintos és egy gyémántos gyűrűt, 4 gyűrűt 5—5 gyémánttal, 1 gyémántos és egy rubintos gyűrűt, 1 rózsza gyémánt gyűrűt, 5 tábla gyémántos, 2 körül rubintos, 2 passio, 8 rubintos és egy gyémánt, 12 apró, 1 rubintos és egy gyémánt, 1 almadinos, 26 drb rubintos, 15 gyémántos, 12 rubintos, 8 gyémántos, ismét négy gyémántost 750 tallér értékben, továbbá 9 rubintos

sokat elsiikkasztanak. Rákóczy György fejedelemnek pére is volt e végett a kolozsvári ötvösökkel.

Szent Duszán különben már 878-ban, tehát több mint ezer éve meghalt, de emléke és legendája tartja magát.

Az ötvös mesterség tehát a művészetig emelkedett s épügy megkívánta a korrekt rajzot, mint a modellirozásban és véssében a szobrász ügyességét, a zománcozásnál pedig a festő ízlését. Mindez a gyűrű készítésénél is kifejezere jut.

A véssés technikáját illetőleg ismét a czimerek adnak nagyobb lendületet a művészetnek. A czimerek a középkorban rendkívül egyszerűek. Később különösen a czimert körülfogó sisaktakarók vagy foszlások gazdag akantus levelek és lombokká fejlődnek ki. Ez okozta, hogy utóbb ezek véssése művészi technikát igényel. Innen van azután, hogy a féle dolgokkal Benvenuto Cellini-k és Duirer-ek is foglalkoznak.

A zománcozás művészetének külön fejlődési története van. A gyűrűkön a zománcfajok csaknem mindegyike előfordul. Már népvándorláskori gyűrűk feltűnik a niello alkalmazása. Bizanczból a mozaik mintájára alkotott sejtis zománc-technika terjed el, az ugynevezett rekeszes zománc, emaille cloisonné. Ez különböző arányokban, de tért hódít kelet, nyugat és észak felé egyaránt. Északfelé 988 óta, a XVI-ik század utolsó évtizedéig a konstantinápolyi pátriárkha alatt állván az orosz, görög-katholikus egyház, az egyházi művészetet befolyásolja különösen. A gyűrűket illetőleg e korszak legszebb emlékei közé tartozik két, szentek alakjával ellát-

gyűrűben. A legújabb technika a nyitott foglalás, midőn a kö közebe van fogva, úgy hogy alulról is szabadon van s így a fény teljesen áthatolhatván rajta, azok fényjátékát fokozza; ez az n. n. á jour foglalás. Általában a művészi ízlés, a teremtő képesség és a formákban való eszmegazdagodás a gyűrű-technika terén főleg a foglalásban érvényesülhet.

Az újabb korban a gyűrűk divatja mind szélesebb körökre terjed ki, mind általánosabbá válik s mindinkább többféle jelentőségre tesz szert. A legkülönbözőbb alkalomra vonatkozó emlékjelvényekkel, arzékekkel látatnak el, sőt parányi albumot is alkalmaznak reá 3—4 arzékek számára, újra felelevenedik a régi divat is jou-jou módjára apró lefüggő díszítvényeket alkalmazni reá. A mi a készítés módját s különböző időkhöz a gyűrűkért az ötvösnek fizetett bért illeti, miután már a gyűrűk árviszonyait Bethlen Gábor udvarában a XVII. században, a fentebb elmondottakból ösmérjük, nem lesz érdektelen ugyancsak az ő számadásaihoz való megállapítanunk, hogy a gyűrűk készítéséhez való anyagot, különösen pedig a drágaköveket, mindig a csináltató maga vette meg s adta át, megrendelésével együtt az ötvösnek.

Hatrani István, a fejedelem megbízottja, 1622-ben 106 mássa kenesét és 50 mássa vaszokot visz Velenczébe eladni, midő 10208 frt 28 denárt vesz be. E pénzből azután kristály üvegedényeket, keleti fűszereket, drága szöveteket, aranygyűrűket vásárol, s

ugyancsak Velenczében gyűrűket csináltak, s ezekre nézve a többiek közt ugymond: «40 apró gyémántot vettem, kikből gyűrűket csináltattam, egyet két forint 5 denárjával, teszen 83 forint. 34 gyémántos gyűrűket csináltattam, fizettem a harminczától, egyet 86 denárral számítva 25 forint 80 denárt. Négytől fizettem, kikben 3, 4, 5, és 7 gyémántok vannak egytől 2 ft 20, összesen 8 ft 80 denárt, 28 rubintot vettem, kikből 22 rubintos gyűrűket csináltattam, kikben vagyon 2 uncia és 12 karakata arany, teszen 46 ft 30 krt. Az ötösnek fizettem csinálásától egytől 88 denárt, összesen 17 ft 60 denárt, 6 öreg rubintos gyűrűket csináltattam, kikben vagyon egy fél uncia, 26 karakata arany és 3 grana 14 ft 74 denár. Csinálásától ez 6 gyűrűnek fizettem, egytől 1 ft 40 denárt, összesen 8 ft 40 denárt.»

Mint említők, régtől fogva divathan volt, hogy fejedelmek, kitüntetésül gyűrűket ajándékoztak. E divat az újabb korban még jobban kifejlődött. Franciaországban, különösen XIV. és XVI. Lajos korában élte fénykorát. Az emberek egész gyűjteményt viseltek a gyűrűkön. Mindenféle díszítmények, nem ritkán arcképek, a politikai párt jelvényei vagy monogrammok voltak részint vése, részint zománcozva e gyűrűkre. XIV. Lajos, valóban elárasztotta udvarát és környezetét az ékszerekkel, s a gyöngéd női újjak nem ritkán be voltak egészen borítva ez ékszerekkel.

Ekkor kezdték viselni a kisujjon, sőt később a hüvelykujjon is. A párisi gyűjteményekben ma is láthatók a nevezetesebb asszonyok barokk izlésű gyűrűi.

III. Napoleon udvarában is ismét szerepelt a gyűrű. Eugénia is gyűrűvel tüntette ki udvara kegyeljeit és maiglan is fennmaradt az a szokás, hogy uralkodók a személyes jellegű kitüntetések gyűrűk vagy tűk alakjában adományozzák.

A francia forradalom alatt, majd I. Napoleon korában terjedt el mindenféle a divat, a gyűrűkön csaknem kizárólag arcképeket, nevezetesebb államférfiak, költők, vagy családtagok arcképeit viselni. Ezek rendszerint arany alapból kikarcolt fekete, ugynevezett árnyképek (schattenbild, silhouette) voltak, kristály alá foglalta.

Ezek mellett a babona-gyűrűk is folyton fenn tartják magukat. Erekléye gyanánt mindenféle képzelhető tárgyat foglaltatik gyűrűkbe, szentek erekléi, hajfartok, búvós föliatok, stb.

Mindezekre nézve az ismert nagyobb gyűrű-gyűjtemények bőven szolgáltatnak példákat. Ily gyűjtemények a British muzeum, a South Kensington muzeum, az Eremitage, a berlini, a párisi, a bécsi, a budapesti magyar nemzeti muzeum, továbbá a Pichon báró, a Strauss, a Spitzer, a Massin, a Rothschild báró, a gróf Andrássy Manó-féle magángyűjtemények és végül mindannyi között legnagyobb a Tarnóczy-féle gyűjtemény.

Nem érdektelen még végül a gyűrűk súlyáról és nagyságáról, illetőleg átmérőjéről is szólni.

A mi a súlyt illeti, alig van mit mondanunk, mert hiszen arra semmiféle rendszer, vagy szabály nem alkalmazható. Függött mindenkor a gyűrű nagyságától, a fémről, melyből készült, stb. s épen azért 2—3 grammól fél fontos gyűrűk is vannak. Sokkal érdekesebb már a gyűrűk átmérője, illetőleg átlagos nagysága. Természetes, hogy a mint mindig különböző nagyságú és kövérségű emberek is voltak, a mint a gyűrűket gyermekek, nők, vagy férfiak viselték, azok nagysága is rendkívül változó volt. Voltak azután monstrosus, rendkívüli nagyságú és kövérségű emberek is. Természetes ismét, hogy ezek csak kivétel számba mehettek.

Igy II. Maximus római császárról tudjuk, hogy oly kövér ember volt, hogy csak két és fél méter fonállal lehetett a derekát körül érni; de még inkább kitűnik ebbeli állapot abból, hogy balkezének középső ujján, gyűrű gyanánt, feleségének, a ki különben szintén nem volt sovány asszony, karpereczét viselte.

Érdekes azonban az, hogy az általam megmért négy ezer darab gyűrű pontos méreteiből megállapítható, miszerint az ós kortól kezdve a legújabb korig, van bizonyos átlagos átmérője az összes gyűrűeknek és pedig annyira egyforma, hogy egész korszakokon keresztül alig mutatkozik egy két milliméternyi eltérés. És ez arra a nem kevésbé érdekes anatomiai tényre enged következtetnünk, hogy ezredéveken keresztül az emberi kéz és így az emberi testalkat egyforma méretekkel, egyforma nagysággal és arányokkal bírt. A rendkívüli nagyságú gyűrűk, rendszerint emléktárgyak vagy pecsételésre használtattak s vagy sinoron és lánczon a nyakban, vagy a la-jou-gou viseltettek, ujjon azonban a legritkábban hordattak.

A gyűrűk említett átlagos, illetőleg leggyakoribb átmérője: férfi gyűrűknél 2-02 c. m.

Készakarra szólók legvégül a gyűrűk legérdekesebb fajáról: a *jegygyűrűről*. Legérdekesebb már csak azért is, mert kétségtelemnek látszik, hogy ezredéveken keresztül a jegygyűrű volt az, mely a gyűrű szimbolikus jelentőségét megőrizte, mely azt minden népnél, bizonyos búvós erővel bíró kegyelet tárgyává tette.

A jegygyűrű divatja, mint említők, egész az óskorba nyúlik fel s eleinte azon barbárnak látszó szokás emelte jelentőségre, hogy a vőlegény menyasszonyát szüleitől megvette. Az eljegyzés mindenütt megelőzte a házasságot s ekkor adta a vőlegény a foglalt (arra), mely pénz vagy egyéb ajándék, utóbb pedig rendszerint a gyűrű volt. Sanchez szerint a foglalt zálog és jelvény, mely annak jelül adatik a jegyesek közt, hogy ők a házasság végleges megkötésére kötelezték a vőlegényt. Ezen minősítés jelenleg is bir alappal, a mennyiben a modern kánonjog, mely e tekintetben a justiniani római jog álláspontján áll, ugy a foglaltot, mint a zálogot azon szerződés biztosítékainak tekinti, melynek kapcsolatában adattak.

A rómaiaknál is eredetileg nőbráls és adásvetés utján kötötték a házasságot, miért hasonló szerepben ott is fellep a gyűrű. A gyűrűnek az eljegyzésnél való szerepeire nézve a biblíában Mózes 1-ső könyvének 38., 18 és 2-ik könyvének 35. és 22-ik verseiben találunk feljegyzéseket.

Miután a foglalt, tulajdonképen csak a vételár-fizetés helyettesítője volt, azt eleinte csak a vevő, a vőlegény adott az eljegyzésnél. Innen a magyar elnevezés is vőlegény = vevő legény és eladó leány. A kölcsönös foglaloadás, vagyis, hogy a menyasszony is adott gyűrűt vőlegényének, csak későbbi szokás. Még a XVI. században is nem egyszer vitatkoztak felette, vajjon mind a két félnek kell-e foglaltot adnia.

A foglalt különben eleinte, mint fentebb is mondtok, nem volt gyűrű. Később csak jelképileg kívánták adni, s e jelkép volt a gyűrű.

Kálmán magyar király (1095—1114) törvénye is jelképet kíván, midőn azt mondja: «A szent szíznak (trident) tetszett, hogy minden házasságkötés az egyház színe előtt, a lelkész jelenlétében, alkalmas tanuk előtt az eljegyzési foglalt-adás valamely jelképpel, mindkét félnek beleegyezéséből történjék, máskülönben az nem házasságnak, hanem paráználkodásnak tartassék.»

Shokás volt régebben foglaltól, mint többször említők, egyéb értéktárgyat is adni. Így Roszner a régi magyar házassági jogról írott művében 1687-ből említi egy esetet, midőn aranyláncz adott gyűrű helyett. Azt hiszem azonban Roszner itt tévedett s a jegygyűrűt helyettesítő ajándékot itt öszszetévesztette a jegyajándékkal, mely egészen más volt már a XVII. században s a jegygyűrűn felül is adni szokott.

A rómaiak a gyűrűnek mystikus erőt tulajdonítottak. Ez volt a «fides annuli», melynél fogva azt eljegyzésre is ösidőktől fogva használták.

A kereszténységgel a gyűrű divatja még jobban terjed. Midőn 866-ban a bolgárok I. Miklós pápához több, a házassági jogra vonatkozó kérdést intéznek, az eljegyzésre vonatkozólag a pápa ezeket írja nekik: «Et postquam arhis sponsam tibi sponsus per digitum fides a se annulo insignitum desponderit... ambo ad nuntialis foedera perducuntur.»

A jegygyűrű használata végre oly általánossá vált, hogy «unbrathio» alatt rendszeren már csak gyűrű általi eljegyzést értettek.

A vőlegény, menyasszonyának rendszerint csak egy gyűrűt adott, de esetleg adhatott többet is, mint már ezt Szt. Izidor is mondja, megjegyezvén azonban, hogy két gyűrűnél nő nem viselhet többet.

A XIV. és XV. században szokásba jött Magyarországon is, hogy a vőlegény két gyűrűt adott. Ugy látszik innen ered az a mai napig is legtöbb helyütt fennálló szokás, hogy a vőlegény veszi meg és adja azt a gyűrűt is, melyet menyasszonya az ő ujjára huz. Egyébként már Bernardus Papiensis mondja, hogy a gyűrű ujjára tétele a már megkötött eljegyzés bizonyítékul szolgál.

Mindamellett bizonyos maradt, hogy a gyűrű régebben szerződés-kötési eszköz volt. Innen van a régi germánoktól eredő közmondás: «Ist der Finger beringt, ist die Junger bedingt». Ugyancsak ott a házasságkötés misik érdekes szertartása volt, hogy a menyasszony vőlegénye oldalára kardot kötött, jelül annak, hogy hatalmát elismeri.

Egy a Codex Victorinusból való s *Martine* által közölt XIII. századbeli rituale szerint, a miszós pap teszi a menyasszony ujjára a jegygyűrűt s midőn ez megtörtént, azt mondja a vőlegény menyasszonyához: «De isto annulo te sponso», s ugyanezt kell mondani más rituálék szerint francziánul. Mint látjuk tehát, itt a gyűrű erejénél fogva köttetik a házasság.

A jegygyűrű nagy szerepe már ösidőktől fogva annyival inkább megérthető, mert a legkülön-

bözz népeknél a gyűrűváltás már feltétlen jogot biztosított a házasságra, illetőleg arra kötelezett is. Így a magyar régi házassági jogban, így Spanyolországban, így a lex Saxonum-ban stb.

Az eljegyzésnél ösidőktől fogva különös súlyt helyeztek arra, hogy melyik ujjra tétessék a gyűrű. A balkéz negyedik, vagyis a kis ujj szomszédságában levő ujjról ugyanis azt tartották, hogy abban egy viszér van, mely egyenesen a szívhez vezet. E mesét már a régi görögök és rómaiak is hitték s ők is ez ujjon hordták a jegygyűrűt. Ez anatómiai tévman az ó-korból a középkorra átszármazott s nemcsak egyes rituálékba került bele, hanem még a corpus juris Canonica is fölvetetett. Ez tehát az ugynevezett gyűrűsujj (Digitus annularis, Ringfinger.)

Egy XII-ik századbeli spanyol szerkönyv (rituale) a gyűrűnek a balkézre való tételét határozottan követeli, mert csak a püspököknek van joga gyűrűt nyilvánosan jobb kezén hordani. A régi germánok «Vingerlin» név alatt már a jegygyűrűt értették s mint becses ereklét a halottal el is temették. Az óskori sírokban gyakran találni ily egyszerű bronz-gyűrűket.

Angliában Erzsébet királynő korában a gyűrűt a hüvelykujjon viselték a hölgyek. I. György uralkodása idején az eljegyzési vagy jegygyűrűt ugyan a negyedik ujjra tették, de az eljegyzés után mindjárt áttették a hüvelykujjra.

Görögországban a házassági szertartásnál a pap a következő szavakkal vonja a gyűrűt a vőlegény és menyasszony ujjára. «N. az Isten szolgálja egybekötött magát az ur szolgálójával, N-nel, az atya fiú és szent lélek isten nevében.»

Orosz egyházi szertartás szerint a felek háromszor cserélik föl a gyűrűket.

Spanyolországban épugy, mint a régi magyar jogban, a gyűrűvel való eljegyzés a házasságra jogot adott.

IX. vagy Szent Lajosról tudjuk, hogy mily nagy kegyelettel őrizte gyűrűjét, melylyel feleségét, proveni Margitot, 1231-ben eljegyezte. Liliomok és hadi jelvények voltak az arany karikába bevése, melyet haldokló ágyán sirjába tetetni rendelt.

Érdekesek még azok a kis jegygyűrűk, melyekkel politikai okokból, csecesmő fejedelmi ivadékokat jegyezték el. Ilyen az a parányi gyűrű, melylyel 1518 október 5-én a francia követ, Bonnavet admirális, mint I. Ferenc király kis fiának képviselője, VIII. Henrik leányát, a két éves Mária hercegnőt, Greenwichen eljegyezte.

Ily érdekes eljegyzés emléket őrzik a bibliai történetek, midőn a kis Jézus szent Katalint eljegyzi, melyet a renaissance művészeinek halhatatlan esete számos képen örökített meg. Ilyen tárgy Raphael remek képe a «Sposalizio» is.

Érdekes még, hogy az eljegyzési szertartás, a gyűrű átadásán kívül, ösidők óta a kézáadásban is állott. Az eljegyzett felek kezét fogtak egymással, mintegy ezzel állva jót a megkötött szerződés szerzői fogadás megtartásáért. Szokás volt már ez Rómában is, s «dextrum coniunctio»-nak nevezték.

De legnagyobb elterjedésnek, a középkortól fogva ugylátszik Magyarországon örvendett ez a szokás, III. Miklós pápa azt legalább egyenesen magyar szokásnak nevezi, s az eljegyzést régidőktől fogva Magyarországon «kézfogónak» nevezik. De még ennél is fényesebb bizonyíték az, hogy magok az eljegyzési gyűrűk, vagy jegygyűrűk a XIII. és XIV. századtól kezdve Magyarországon, rendszerint két egymást fogó kezét ábrázolnak s ezek a régi leltárainkban ugynevezett *alaskám* gyűrűk. A *Tarnóczy*-gyűjtemény egyik legérdekesebb és legzavdagabb sorozata a jegygyűrűké, s itt az említett kortól kezdve a XVIII. század elejéig jönnek elő az egymást fogó két kezét ábrázoló jegygyűrűk. A XVII. század elejéig pusztán a két kéz képezi a gyűrű fejét, ez időtől fogva azonban a művészet új eszmét visz be a gyakorlatba s a két kéz egyszerű vagy néha lángoló szívet tart. Van azután olyan, a melyen már a két kéz elmaradt s csak két lángoló szív képezi a fejét. A XVII. század végén és a XVIII. elején azután a szentimentalizmus ismét új emblémákat keres s ezental a jegygyűrűn két csokoládó galamb, vagy gerlepar példázza a jegyesek szerelmét.

Ilyenekről tétetik említés *Bethlen Gábor* többször említett vásárlásai között. «Egy gyémántos *kézfogós* gyűrű vétetett 35 frtért, egy gyémántos gyűrű, kétfelel görlicével, 16 forintért.»

Mindezekre bronzból, rézből, aranyból és ezüstből készítte számos érdekes példa van a Tarnóczy-gyűjteményben. Ilyen például az a jegygyűrű, mely két fatör-

zset és két egymást fogó kezét ábrázol. A házasságban a két család törzsének egyesülését kívánván példázni. A különböző típusok közül különösen figyelemre méltó még az a kettő nyitható s fejében ékkövekkel díszített jegygyűrű, melynek belső oldalain a házasságra vonatkozó következő fölirat olvasható: Vas Gott zusammengefügt, sollen Menschen nicht trennen.

Egyik hasonlóképen érdekes és régi formája még különböző közép-európai népeknél, a jegygyűrűnek, az, melybe a két szívet és azok tisztaságát példázva, két egyéves szarvas foga van foglaltva, alól pedig egy lakat és két oldalt parányi kulcsok lógnak, jeleül, hogy a szerelem hatalmával minden zár megnyitható. Később a XVI. és XVII. században ez babonagyűrű gyanánt is szerepel, melyről komolyan hitték, hogy vele minden zár kinyitható.

Ismeretes eljegyzési gyűrű még *Luther Marton* és *Bora Katalin* jegygyűrűje 1525-ből. Krisztust ábrázolja ez a keresztán, mellette és körülte a kinszenvedés eszközeivel és jelvényeivel.

Számos példányban másolták utóbb, s a *Tarnóczy*-féle gyűjteményben is van belőle két példány.

A nevezetesebb típusok közül különösebb érdeklők s ma már ritkábbak is a héber eljegyzési gyűrűk. Ezeket maga az egyház, illetőleg a pap tartotta s a házassági szertartásnál a felek ujjára huzta. Utóbb a házasságkötők hoztak gyűrűt, de ilyenkor a pap mindig megkérdezte, hogy aranyból van-e, a minek jelentősége az volt, hogy szeretetők is oly tiszta, oly nemes legyen, mint az arany. A héber jegygyűrűk tetején rendszeren a frigszekrény formájára alkotott kis házaeska, vagy háztető látható. Belül a karikába föliratok vannak vésvé, a talmudból, vagy jókívánságok a házasságra vonatkozólag. Például «Légy boldog», «Ez legyen jó csillagzatod» stb. Ösmeretekes egyes példányok nálunk már a XIV. századból.

A jegygyűrűkre nézve általában s a magyar jegygyűrűkre nézve különösen is meg kell jegyeznünk, hogy régente korántsem voltak oly egyszerűek, mint ma. Ma sima, minden dísznélküli anyanyarukát képeznek. A XV. századtól kezdve számos adatunk van reá, hogy a jegygyűrűk, mint fentebb is említők, egymást fogó kezeket, szívet, csokoládó galombokat stb. ábrázolnak, s hogy ezek drágakövekkel, leginkább gyémánttal s zománczokkal voltak díszítve. A gyűjteményekben is számos ily példány maradt fenn, Magyarországra nézve azonban azt hisszük, hogy e divat Olaszországból származott be.

Mátyás királyról tudjuk, hogy Beatritól jegygyűrűt gyanánt 1476-ban nagyértékű gyémánt gyűrűt kapott s *Behlen Gábor* fejedelem vásárlásai jegyzékében Velenczéből vannak jelezve a drágakövek és zománczos jegygyűrűk, illetőleg kézfogós gyűrűk.

Balassa Bálint, a XVI. századi lánglelkű magyar költő, jegyeséhez írott verseben leírja jegygyűrűjét, mely szerint az gyémántokkal és fekete zománczokkal volt ékes.

A mai egyszerű karikagyűrűk divatja a XVIII. század végén lesz általánossá.

Hogy különben a jegygyűrű a házassági frigykötésnek mindig mily fontos kelléke volt, elég bizonyosságra, hogy ha az eljegyzés, vagy maga a már megkötött házassági frigy felbontott, az első sorban a gyűrű visszaadása által fejeztették ki.

Mint már csak névleg a jegygyűrűk sorozatába tartozót, megemlítem végül a dozsák ama gyűrűit, melyeket trónralépések alkalmával a tengerbe dobtak, eljegyezve azzal az Adriát, kereskedelmi hatalmuk fötényezőjét, Velenczének.

A gyűrű is különösen a jegygyűrűt ennyire át meg át szövődven az emberi élet viszonyain és eszmekörén, ennyire kapcsolatba lévő az ember legmagasabb érzelmeivel, természetes, hogy maga a költészet is sok század óta és mindig a legbensőbb érzelmei hangján foglalkozik vele. *Lessing* «Bölcs Nathán»-jának 4-ik felvonásában van egy szép parabola a három gyűrűről. Neki forrásul *Boccaccio* Decamerónjának egyik elbeszélése szolgál. *Tobler* tanár azonban kimutatta, hogy ennek viszont legrégibb forrása egy XIII. századbeli ó-francia költemény: *Si dis duo vrai aniel*, — a két igazi gyűrűről.

Chamisso *Albert* gyönyörű költemény-ciklusának «Frauenliebe und Leben» 4-ik költeményében az ifjú menyasszony örömet így ecseteli:

«A MÉHEK.» — VÁGÓ PÁL RAJZA.

«Du Ring an meinem Finger,
Mein goldnes Ringlein,
Ich drücke dich fromm an die Lippen,
Dich fromm an das Herze mein» stb.

Kis gyűrű, arany gyűrű,
Gyűrűském ujjamon,
Hol ajkaimra nyomlak,
Hol szívemre, boldogon.

Heine dalaiban hasonló bensőséggel szól a gyűrűről s *Petőfi* «Augusztus 5-én» című költeményében így ír:

«Itt a gyűrű, itt a gyűrű,
Itt van végre ujjamon;
Itt van ajka, itt van ajka,
Itt van végre ajkamon.»

Igy ezredéveken át követve a gyűrűt, tagadhatatlan, hogy az emberiség kultúrájának és érzelmi fejlődésének történetében szerepe van. S ha e mellett azután nem pusztán magát a gyűrűt keressük, de gondolatunk a holt fém s a csillogó drágakő mellett visszaszállanak az elmúlt időkbe s meglevenedik előttünk a kor, életet és alakot ölt az ember, kinek szeretete és emlékei e karikához fűződtek: a tudomány rideg kritikája utján is bizonyítanunk kell, hogy a gyűrű a legbensőbb érzés, mert hiszen már *Balassa Bálint* is a következő magyarázatot fűzi a jegyesének küldött gyűrűhöz.

«Mihelyt ez gyűrűt foglaltál jól öszve
Nincsen sehol vége.
Légyen így vég nélkül én hozzád szerelme.»

Évekkel ezelőtt Nagy-Körös határában egy sok száz éves sirt ásattam föl. Kis gyermekével együtt egy anya nyugodott abban, s a csontváz bal kezének negyedik ujján vékony bronz sodronyból készült egyszerű karikagyűrű volt. — Valóban így kell lenni, a gyűrű mindig azt

akarta jelenteni, hogy valamint a kőrnek vége nincs, ugy az ember érzelmei is végtelenek, halhatatlanok.

Dr. Szendrei János.

«A MÉHEK.»

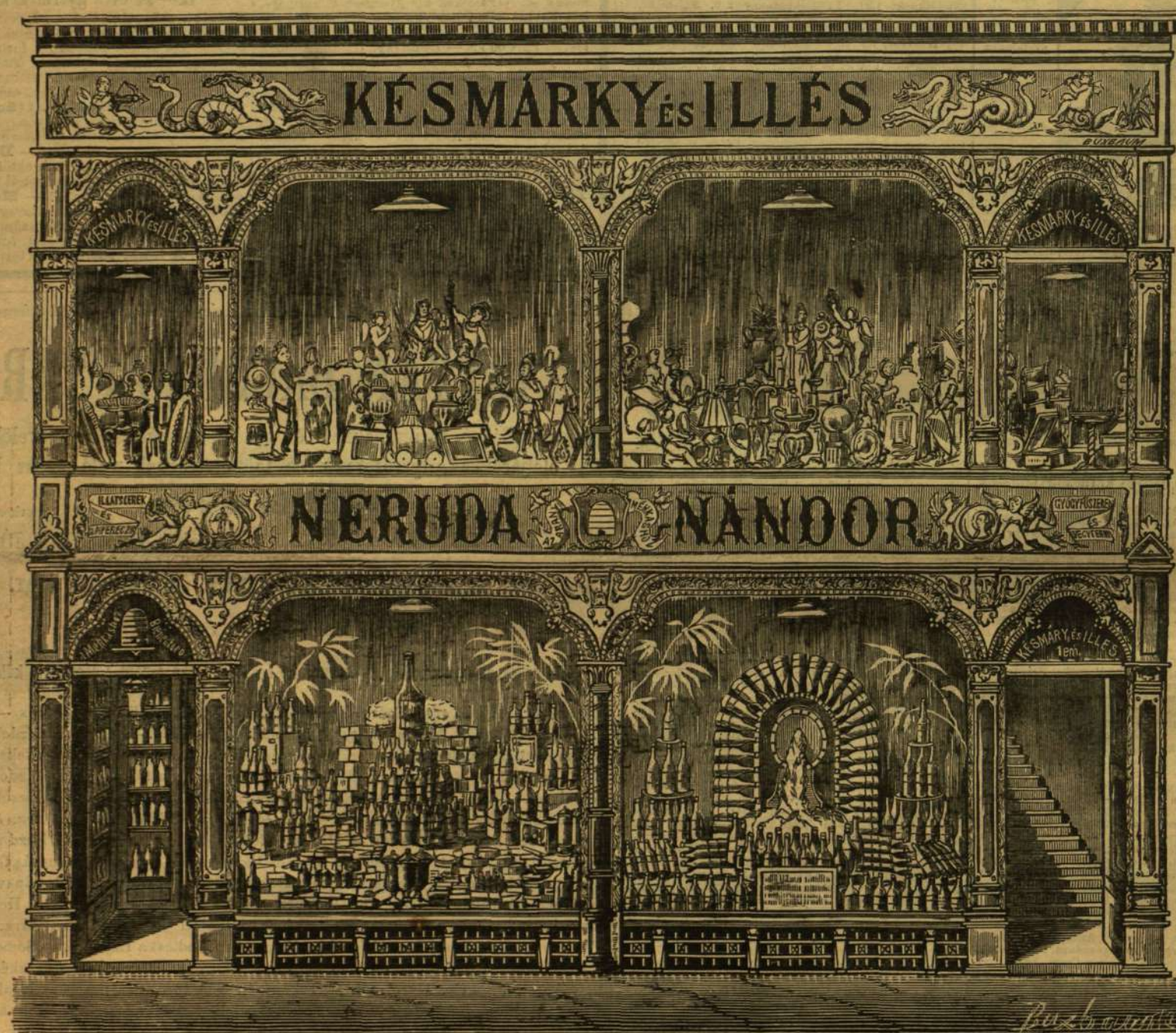
Bartók Lajos új vigjátékát egyre fokozódó sikerrel adják a nemzeti színházban. Míg az első előadáson, melynek közönsége talán több mozgalmasságot várt az új darabtól, a tetszés az utolsó felvonásban lankadni kezdett: a második és harmadik előadás publikuma már egyre intenzívebb érdeklődéssel és tetszéssel hallgatta a «Méhék» szerelmi perpatvarait. És ez természetes. Bartók új vigjátékának legmagasabbik erénye egy olyan jó tulajdonság, melynek méltánylása időt kíván. A «Méhék» formai szépségét értjük. Mint a hogy a finom muzsikát nem az első hallásra szereti meg a közönség, hanem akkor, mikor már kissé szokva van hozzá: ama képzelmi műveknek is, melyeknek szerzői a detailokba dugdossák el természetek szin-mézét, csak később jön meg igazi közönségük, az a közönség, ha lassan jár is, megtalálja a neki szánt produkciót. Míg azok a darabok, melyek a lehető legtheatralisabb helyzetekkel és a színpadi ravaszkodások mindenemű fogásaival lépik és kapiják meg legelső nézőiket, csakhamar üresek

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű óráüzlete.

Van szerencsénk a nagyérdemű közönség becses tudomására hozni, miszerint a
hatvani utca 9. sz. alatt, az ujonnan épült vasház I. emeletén,

világvárosi mintára nagy raktárunkat u. m.

Műipar-cikkek, czélszerű és izléssel összeállított alkalmi ajándékok, a most különösen kedvelt japáni és china diszitési tárgyak, valamint francia és angol diszmű-különlegességekből, f. é. decz. hó 1-én megnyitottuk. 13 év óta bennünk helyezett bizalmát és pártfogását ez új vállalatunkhoz is kérve, maradtunk kiváló tisztelettel **Késmárky és Illés.**

Neruda Nándor Budapest,
gyógyszerkereskedő az arany méhkasoz, hatvani-utca 9.
a „vas ház”-ban.

Pinaud, Piver, Roger & Gallet, Houbigant, Atkinson, Bayley stb. stb. illatszereinek nagy raktára.
Macassar olaj, Kalydor, Odonto és Eukonia, Rowland és fiától Londonban.
Szappanok 5 krtól 2 frtig darabja, nagy választékban.
Illatszerek, izlésesen kiállított dobozokban, illatborítékok, pipere és hajvizek.
Gróf Keglevich István, Czuba-Durozier, Martell, Martineau, Matignon, Hennessy, Sicard, Prunier, Tricoche-féle és Californiai cognac legelőcsőbb árakban.

Malaga, Madeira, Sherry, Tokaji és sashegyi borok kitűnő minőségben.
Magyar pezsgő Francois és Társától Budafokon, francia pezsgő Mumm és Társától, Pommery és Heidsiecktől.
Thea legjobb minőségekben, rum valódi Jamaika, rum naturel az Antillák társaságától és Californiai rum üvegje 80 krajczár stb.
Hollandi cacaok Van Houten-, Gaedke- és Blooekertől, Liebig társaság és Kemmerich húskivonata, a Nestle-féle gyermekliszt és sült tej magyarországi főraktára.

Arjegyzékkel kívánatra szívesen szolgálok.

50. SZÁM. 1889.

BUDAPEST, DECEMBER 15. XXXVI. ÉVFOLYAM.

Előfizetést feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 *

Csepán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt
fél évre — 4 * Csepán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt
fél évre — 3 * Külföldi előfizetéseket a postai
meghatalmazott vitédj is csatolando

ORTH JÁNOS.

Hogy egy valóságos uralkodó tehernek ismerje föl az uralkodást és föleserélje a magánélet nyugalmával, arra már nem egy példa volt a történelemben. S alig is képzelhető oly uralkodó, a ki élete valamely valóságos pillanatában ne érezte volna föl helyzetét nyomasztó voltát s ne vágyott volna, ha csak pillanatokra is, szabadulni tőle. Mert az uralkodásnak valóban sok oly oldala van, mely azt egyáltalán nem teszi irigyletté.

De a kinek a véletlen kivételén oly kedvező helyzetet biztosított, melynek alig van baja, bűja, gondja; a kinek alig lehet vágya, mely ne teljesebben; a kit tisztelet, hódolat vesz körül, a hol csak megjelen; a ki fölülről tekinthet alá a szerencse legnagyobb kedvezéseire is, s áhitattal tekintenek föl rá a tehetségeiknél, érdemeiknél fogva nagyok és jelesek; a ki minden gondtól menten élheti világát, s fenéig ürítheti mindaz örömeit, a miket az élet halandónak adhat, s viszont mindezekért tőle semmit nem követel: hogy az ilyen ember életének legszebb korszakában hátat fordítson mindezeknek, eldobjon magától születési előnyt, rangot, magas állást, vagyont és kényelmet s beálljon a létért küzdő emberek sorába: az ilyen jelenség nemcsak a mi korunkban ritkaság, de az volt, a mióta csak a világ fennáll.

Azért keltett oly általános csodálkozást, mikor János főherceg, az uralkodóház toskánai ágának sarja, azzal az elhatározással lépett a világ elé, hogy lemond születése előnyeiről, leteszi főhercegi rangját, címét, nevét, lemond elfoglalt magas állásairól és kiváltságairól s mindazokról a jövedelmekről és előjogokról, melyek ezekkel kapcsolatosak, s nem tart meg multjából semmi egyebet, mint azt az önszorgalmával nemrég szerzett tengerésztiszt diplomát, melylyel kezében ezentúl kenyerét keresni készül, ép úgy, mint más, önmunkájára utalt, közönséges ember. Salvator János főhercegből, a kinek ezen fölül még feltűzött nevét, altábornagyi rangját s egy sereg kitüntetését sorolja föl a gothai almanach, — lesz egyszerű svájci polgár, a kit ezentúl Orth János név alatt fog ismerni s talán elfeledni a világ.

Igazán egész mese gyanánt hangzik: „Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szép, fiatal herceg...” Mert az volt valóban. Még nem töltötte be negyvenedik évét, szép, szeretetre

mélto, mint a mesebeli királyfiak. Nemes szívé, bátor lelkü, nyílt eszé. Oda tul a Lajthán alig volt az uralkodóházbéli sarjak közt nála népszerűbb. Rajongott érte a polgári társaság, melyben megjelent, katonái imádták, s tűzbe mentek volna érte. Ő volt az ifjabb főhercek között az egyetlen, a ki a maga tapasztalatából a legkomolyabb oldalát is ismerte a katonai életnek. Dandárt vezetett komoly ütközetben, vitézül harczolt, csatát nyert s a csatamezőn lett tábornokká. Katonai képzettsége oly magas foku volt, hogy nagy háboru esetére őt tekintették az osztrák-magyar haderő jövőd

főparancsnokának. A legnehezebb fegyvernem, a tüzérség volt kedvencz szakmája s csak azért nem hagyták e mellett, mivel a megrögzött régi rendszer hívei veszedelmesnek találták újító eszméit, a melyeket nem rejtett véka alá, hanem a nyilvánosság elé bocsátott.

Valamint az elhunyt trónörökös, a kinek a legbizalmasabb barátja volt, író volt ő is, kitűnő katonai szakiró. Egy röpiratával, melyben önálló gondolatokat fejtetett, vonta először magára a befolyásos körök neheztelését.

Utóbb egy felolvasása szurt szemet, a melyben azt vitatta, hogy a katonát nevelni kell,

ORTH JÁNOS. (Salvator János főherceg.)